

**Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка**

Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

завідувач кафедри

 _____ Г. І. Слованська

“04” вересня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Супервізія

Рівень вищої освіти	<u>перший (бакалаврський)</u>
Галузь знань	<u>01 Освіта/Педагогіка</u> (шифр і назва галузі знань)
Спеціальність	<u>016 Спеціальна освіта</u> (код і найменування спеціальності)
Освітня програма	<u>Логопедія</u> (найменування освітньої програми)
Мова навчання	<u>українська</u>

Тернопіль 2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Супервізія» для студентів освітньої програми «Логопедія», спеціальності 016 Спеціальна освіта, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Розробники:

Слозанська Ганна Іванівна - доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Протокол № 2 від 04 вересня 2024 року

Завідувач кафедри

Ганна СЛОЗАНСЬКА

1. Опис навчальної дисципліни

1.	Освітня програма	Логопедія
2.	Спеціальність	016 Спеціальна освіта
3.	Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
4.	Ступінь вищої освіти	Перший (бакалаврський)
5.	Статус дисципліни	Основна
6.	Мова навчання	Українська
7.	Курс	3
8.	Семестр	6
9.	Кількість змістових модулів	1
10.	Форма підсумкового контролю	Залік
11.	ІНДЗ	-
12.	Обсяг дисципліни в кредитах ECTS	4 кредити
13.	Загальна кількість годин	120
14.	Аудиторні заняття (год.)	Денна форма – 48, заочна форма – 24
15.	Лекції (год.)	Денна форма – 24, заочна форма – 10
16.	Практичні заняття (год.)	Денна форма – 24, заочна форма – 14
17.	Самостійна робота студента (год.)	Денна форма – 72, заочна форма – 96

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:
для денної форми навчання – 35 % до 65%;
для заочної форми навчання – 20% до 80%.

2. Мета навчальної дисципліни

Метою вивчення курсу «Супервізія» є опанування майбутніми фахівцями-логопедами сучасними методичними та організаційними підходами до проведення супервізії як інструменту професійної підтримки та професійного розвитку за місцем праці працівника.

Вивчення дисципліни забезпечує набуття **наступних компетентностей**:

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Здатність працювати в команді.

ЗК 9. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК 10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

СК 3. Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.

СК 8. Готовність до діагностико-консультативної діяльності.

СК 11. Здатність дотримуватися основних принципів, правил, прийомів і форм суб'єкт-суб'єктної комунікації.

СК 15. Здатність аргументовано відстоювати власні професійні переконання, дотримуватись їх у власній фаховій діяльності.

СК 16. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

СК 17. Здатність ініціювати, впроваджувати та оцінювати соціальні зміни, спрямовані на покращення добробуту та соціального захисту дітей з особливими потребами та їхніх, надавати соціальну та соціально-педагогічну допомогу та підтримку.

СК 20. Здатність визначати першочергові завдання, ефективно розподіляти навантаження, використовувати час та вирішувати труднощі у повсякденній професійній діяльності.

Вивчення навчальної дисципліни забезпечує досягнення здобувачами таких **результатів навчання:**

РН 2. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування конкретних задач спеціальної та інклюзивної освіти.

РН 3. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань

РН 7. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом.

РН 16. Приймати обґрунтовані рішення з урахуванням цілей, ресурсних і законодавчих обмежень, ціннісних орієнтирів.

РН 17. Мати навички самостійного навчання та пошуку необхідної інформації.

РН 19. Аналізувати зміст, методи, особливості організації навчання, моделювати педагогічні якища та процеси, передбачати їх результати, виходячи з потреб, можливостей та труднощів дітей з мовленнєвими порушеннями

РН 20. Визначати потреби і проблеми дітей з особливими освітніми потребами та їхніх сімей, знаходити інноваційні рішення та залучати ресурси для їх задоволення та вирішення.

4. Програма навчальної дисципліни

4.1. Зміст навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Сучасні уявлення про супервізію

Тема 1. Супервізія у професійній діяльності: основні підходи та принципи

Сутність поняття «супервізія». Погляди на визначення та аналіз сторін, мета, завдання супервізії. Основні функції супервізії. Типи супервізії.

Базові цінності супервізії. Супервізія в структурному контексті організації та суспільства. Орієнтованість на людину змісту та процесу. Супервізори та супервізовані. Регулярна супервізія.

Етичні і юридичні принципи супервізії. Компетентність. Інформована згода. Захист прав клієнта і молодого фахівця. Конфіденційність. Відповідальність. Базові етичні принципи супервізії П. Хоукінса та Р. Шохет.

Значення супервізії. Адміністративний та освітній методи супервізії. Основні різновиди супервізії: наставницька супервізія (tutorial supervision), навчальна/ тренінгова супервізія (training supervision), менеджерська супервізія (managerial supervision), консультаційна супервізія (consultancy supervision).

Особливості взаємодії супервізора та супервізованого. Важливі завдання супервізора. Основні функції супервізора. Різновиди супервізії з огляду на особливості взаємодії супервізора і супервізованого. Супервізія внутрішня, зовнішня, взаємна (інтравізія). Зміст супервізії. Фокуси (проблеми) супервізії. Відповідальність.

Тема 2. Моделі супервізії

Поняття супервізійної моделі. Класифікація супервізорських моделей. Специфічно орієнтовані моделі: модель розвитку вмінь, модель супервізії в сімейній терапії, Роджеріанська модель супервізії.

Професійно орієнтовані фази розвитку супервізії. Індуктивна фаза. Фаза зв'язку: професійний аспект: взаємодія; аспект співпраці; аспект управління: організаційний аспект. Фаза інтеграції: інтеграція: фокус на роботі в цілому.

Загальні уявлення про фактори, що впливають на супервізорські відносини. Статичні фактори. Динамічні фактори. Гендерні фактори та міжкультурні фактори.

Тема 3. Стилі роботи супервізора, фокуси та форми

Основні *стилі* супервізора. Базові компоненти стилю: спосіб спілкування, орієнтація на завдання чи на процес, стиль навчання/ викладання. Ефективні та неефективні стилі супервізії. Аспекти стилю супервізора. «Робочий стиль». Базові компоненти стилю. Спосіб спілкування. Орієнтація на завдання чи процес. Стиль навчання або викладання. Основні умови ефективного навчання стосовно супервізії. Визначення та формування стилю стосунків у супервізії.

Трактування *фокусу* супервізії. Основні стадії фокусування. Класифікації фокусів у супервізії.

Форми супервізії. Індивідуальна супервізія: очна та заочна. Моніторинг супервізії. Групова та колегіальна супервізія.

Тема 4. Початок роботи супервізора та супервізорські відносини: етика та цінності

Ключові елементи контракту. Укладання контракту. Тривалість, частота та інші практичні аспекти супервізії. Початок бесіди. Гнучкість у супервізії. «Синдром ручки дверей». Конфіденційність. Підготовка, визначення порядку денного, методи та навички, ведення записів. Забезпечення оцінки та перегляду, питання меж. Супервізія як динамічний процес.

Значення супервізорських відносин. Чинники супервізорських відносин. Базові принципи, навички та риси супервізії. Опірність (тривога) супервізованого. Основні фактори опору. Типи опору. Тривога. Ефективні стратегії зворотного зв'язку для супервізованого.

Паралельні процеси в супервізії. Трансференція. Контртрансференція. Двоспрямованість паралельних процесів у супервізії.

Тема 5. Функції та якості супервізора. Професійні ризики: реакція супервізора на стрес і травму.

Особистісні властивості супервізора. Чинники, які формують характер супервізора. Перебування в ролі супервізованого. Перебування в ролі наставника студентів, або вчителя практики, вчителя-логопеда. Супервізорські ролі.

Контекст супервізії. Чинники контексту, які впливають на становлення супервізора. Користувачі послуг. Контекст команди.

Діяльність супервізора в новому оточенні. Власні потреби супервізора.

Джерела стресу. Основні стресогенні чинники. Накопичений стрес та вигорання. Проактивна реакція супервізора. Професійне вигорання. Професійна психологічна травма. Адаптація до травми. Реакція супервізора на травму. Адаптація до травми.

Тема 6. Супервізія індивідів, груп та команд.

Поняття групової супервізії. Структура. Ролі. Делегування частин ролі супервізора групи. Різновиди ведення групової супервізії. Методи. Переваги, недоліки та види групової супервізії. Обернена (або зворотна) супервізія. Заміщена супервізія. Якості та властивості супервізора групи.

Поняття команди. Класифікації команд. Аспекти розгляду функціонування конкретної команди. Взаємозалежність членів команди: інтегрованість, співробітництво, незалежність. Відмінності у формальній владі: ієрархічна, делегована, вирівняна. Зовнішні стосунки команди. Мультидисциплінарна команда. Розмір та склад команди. Зовнішні впливи та зосередження на команді. Зосередження на команді задля розв'язання проблем. Навчання роботі з командою.

Формати супервізії. Індивідуальні зустрічі. Зустріч із двома працівниками. Групова супервізія. Перехресна командна супервізія. Консультації з консультантами. Консультації «рівний – рівному».

Тема 7. Мотивація працівників і керівництва: навчання та розвиток у супервізії.

Процес навчання та розвитку в супервізії. Сучасні актуальні проблеми навчання супервізорів в Україні. Створення в організації умов для ефективної супервізії. Знання та вміння супервізора. Основні функції визначення базових навичок супервізора. Необхідні для консультаційної супервізії категорії вмінь. Політика розвитку персоналу. Навчання нових супервізорів. Навчання авторитетних супервізорів.

Самооцінка. Функції супервізора щодо закінчення консультування (фактори, які впливають на результат консультування). Рекомендації для роботи супервізора (щодо самооцінки, зворотного

зв'язку, удосконалення) на різних рівнях його професійного розвитку. Якості супервізора. Адаптовані системи оцінок для супервізора незадовільної оцінки

4.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усьо го	у тому числі			усьо го	у тому числі		
		лек ції	пра кти чні зан ятт я	самос тійна робот а		лек ції	пра кти чні зан ятт я	сам ості йна роб ота
Змістовий модуль 1. Сучасні уявлення про супервізію								
Тема 1. Супервізія: основні підходи та принципи	16	2	2	12	18	1	2	14
Тема 2. Моделі супервізії	18	4	4	10	18	1	2	14
Тема 3. Стилi роботи супервізора, фокуси та форми	18	4	4	10	18	1	2	14
Тема 4. Початок роботи супервізора та супервізорські відносини: етика та цінності	18	4	4	10	18	1	2	14
Тема 5. Функції та якості супервізора. Професійні ризики: реакція супервізора на стрес і травму	18	4	4	10	18	2	2	14
Тема 6. Супервізія індивідів, груп та команд	18	4	4	10	18	2	2	14
Тема 7. Мотивація працівників і керівництва: Навчання та розвиток у супервізії	14	2	2	10	16	2	2	12
Разом за змістовим модулем	120	24	24	72	120	10	14	96
Всього годин	120	24	24	72	120	10	14	96

4.3. Теми лекцій

№ теми	Назва теми	кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Супервізія: основні підходи та принципи.	2	1
2	Моделі супервізії.	4	1
3	Стилi роботи супервізора, фокуси та форми.	4	1
4	Початок роботи супервізора та супервізорські відносини: етика та цінності.	4	1
5	Функції та якості супервізора. Професійні ризики: реакція супервізора на стрес і травму.	4	2
6	Супервізія індивідів, груп та команд.	4	2
7	Мотивація працівників і керівництва: Навчання та розвиток у супервізії.	2	2
	Всього годин	24	10

4.4. Темы практичних занять

№ теми	Назва теми	кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Супервізія в соціальній роботі: основні підходи та принципи.	2	2
2	Моделі супервізії.	4	2
3	Стили роботи супервізора, фокуси та форми.	4	2
4	Початок роботи супервізора та супервізорські відносини: етика та цінності.	4	2
5	Функції та якості супервізора. Професійні ризики: реакція супервізора на стрес і травму.	4	2
6	Супервізія індивідів, груп та команд.	4	2
7	Мотивація працівників і керівництва: Навчання та розвиток у супервізії.	2	2
	Всього годин	24	14

4.5. Самостійна робота

№ з/п	№ теми	Назва теми	кількість годин	
			денна форма	заочна форма
1	1	На основі аналізу практики у сфері освіти зробити SWOT-аналіз сучасної системи здійснення супервізії	12	14
2	1	Проаналізувати Типове положення про проведення супервізії впровадження концепції “Нова українська школа”. Укласти таблицю за наступними критеріями: стандартизація, зміст, форми, умови здійснення, критерії моніторингу та оцінювання.		
3	2	Розробити тренінг з налагодження довірливих стосунків між супервізором та супервізованим та формування лідерських якостей.	10	14
4	3	Розробити тренінг з налагодження взаємодії супервізованого з клієнтом	10	14
5	3	Розробити тренінгові вправи з формування супервізорських відносин		
6	4	Проаналізувати методики оцінювання стилю супервізора та зробити звіт за результатами роботи	10	14
7	4	Використовуючи метод картування громади, зібрати дані про наявну інфраструктуру та соціальні послуги для дітей з ООП та їхніх сімей.		
8	5	Підібрати методи проведення командної супервізії.	10	14
9	5	Підібрати методи проведення групової супервізії.		
10	6	Підібрати методи проведення індивідуальної супервізії.	10	14
11	6	Підготувати презентацію про кращі практики практики здійснення супервізії		
12	7	Знайти у мережі Інтернет, науковій чи публіцистичній літературі матеріали, що містять опис зарубіжних практик	10	14

	здійснення супервізії та підготувати презентацію, дослідити можливості їх імплементації в Україні.		
	Всього годин	72	96

5. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Супервізія» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання: усне опитування, письмові завдання, тести, участь у дискусіях та обговореннях, доповіді, презентації, есе, метод «case study», тестові методики.

6. Форми контролю

У процесі вивчення дисципліни «Супервізія» використовуються такі форми контролю:

- поточний контроль здійснюється у формі оцінювання результатів навчальної діяльності студентів на семінарських заняттях та виконання ними завдань самостійної роботи;
- підсумковий контроль проводиться у формі заліку (тестування на сервері електронних ресурсів MOODLE у термін, визначений графіком підсумкового контролю).

7. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

За роботу на семінарському занятті студент може отримати максимум **10 балів**.

10 балів: студент дає повну, ґрунтовну, аргументовану відповідь, розкриває і науково обґрунтовує теоретичні положення, виявляє уміння аналізувати, порівнювати, виділяти головне, висловлює власні судження та особисте ставлення; відповідь відзначається системністю, послідовністю, логічністю викладу думок і творчим підходом.

9 балів: студент демонструє знання матеріалу семінарського заняття в повному обсязі, демонструє окремі неточності у розкритті матеріалу не чітко висловлює власну думку з проблемних питань семінару.

8 балів: студент дає повну відповідь на питання, виявляє здатність аналізувати, при цьому допускає неточності у розкритті змісту питання або відповідь не повна.

7 балів: студент з похибками демонструє знання основного матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхневу обізнаність у проблемних питаннях семінару, допускає помилки при викладі матеріалу, але спроможний усунути їх із допомогою викладача.

6 балів: відповідь студента на питання є неповною, не наводяться приклади, допущено окремі неточності у розкритті змісту питання, відсутній глибокий аналіз.

5 балів: студент демонструє фрагментарні знання матеріалу семінарського заняття, що складає менше 50% необхідного обсягу, не знає основної термінології, не вміє висловлюватися логічно.

4 бали: студент демонструє фрагментарні знання семінарського заняття, які є частково правильними; відповідь містить грубі помилки у аналізі подій, явищ, фактів, використанні політологічної термінології, відзначається порушенням логіки викладу, неаргументованим висвітленням проблеми.

3 бали: студент дає неповну, нелогічну, неаргументовану відповідь на питання; або ж у відповіді допущені суттєві помилки, відсутня здатність аналізувати.

2 бали: відповідь на питання є фрагментарною, у ній допущені суттєві помилки.

1 бал: студент не володіє знаннями з семінарського заняття, відповідь неправильна.

0 балів: відповідь на питання відсутня.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

МОДУЛЬ I (поточне тестування та самостійна робота)	Модуль III (підсумкове Тестування)	Сума
---	---	-----------------------------------

Змістовий модуль I								
T ₁	T ₂	T ₃	T ₄	T ₅	T ₆	T ₇		
10	10	10	10	10	10	10	30	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Мультимедійний проєктор – демонстрація презентацій.
2. Комп'ютери з доступом до Інтернету – проведення підсумкового контролю.

9. Рекомендована література

1. Супервізія: професійна підтримка і професійний розвиток педагогів. URL: <http://www.ussf.kiev.ua/images/news/2019.09.18/%D0%A1%D1%83%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B2%D1%96%D0%B7%D1%96%D1%8F.pdf>
2. Волошина, О. В. (2021). Інтервізія та супервізія як форми методичного супроводу професійного розвитку фахівців системи психологічного забезпечення зовнішніх умов навчання. *Редакційна колегія*, 36.
3. Іванюк, І. (2018). Супервізія та інтервізія у роботі педагога. *Психологія та психосоціальні інтервенції*, 1, 36-40.
4. Іванюк, І. В. (2018). Супервізія та інтервізія в школі: дієві засоби від професійного вигорання вчителів. *Сучасна школа України*, 10, 40-44.
5. Klokar, N. I., Goncharenko, N., & Dymenko, R. (2019). Супервізія як демократична складова управління Новою українською школою: основні принципи. *Global Academics*, 3(4).
6. Мушкевич, М. І. (2022). Супервізія.
7. Олексін, Ю. П., & Якубовська, С. С. (2018). Педагогічна супервізія як елемент індивідуалізації дуального навчання. *Young*, 56(4.1).
8. Таран, О. П., Бабич, Н. М., Супрун, Г. В., Мельніченко, Т. В., Кібальна, К. О., & Тичина, К. О. (2017). Інноваційне застосування методу case-study в професійній підготовці майбутніх фахівців спеціальної освіти (логопедів). *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип. 9, у 1 т./за ред. ВМ Синьова, ОВ Гаврилова*, (9), 251-268.
9. Lindblad, T. L. (2021). Ethical considerations in clinical supervision: Components of effective clinical supervision across an interprofessional team. *Behavior Analysis in Practice*, 14(2), 478-490.
10. Bauman W. F. (1972) Games counselor trainees play: Dealing with trainee resistance, *Counselor Education and Supervision*, U(3):251-256.
11. Benshoff J. B. (1992) Peer consultation for professional counselors. Ann Arbor, MA : Clearinghouse of Counseling and Personnel Services.

12. Bernard J. M., Goodyear R. K. (1992) Fundamentals of clinical supervision. Boston : Allyn & Bakon.
13. Borders L. D. (1989) A pragmatic agenda for developmental supervision research. *Counselor Education and Supervision*, 29(0): 16-24.
14. Bourne, E., McAllister, L., Kenny, B., & Short, K. (2020). Speech pathologists' perceptions of the impact of student supervision. *International Journal of Practice-Based Learning in Health and Social Care*, 8(2), 1-15.
15. Bradley L. G. (1989) Counselor supervision: Principles, process, and practice (2nd ed.). Muncie: IN : Accelerated Development.
16. Brown, A. (1992) Groupwork (3rd edn). Aldershot : Ashgate Publishing.
17. Dudding, C. C., McCready, V., Nunez, L. M., & Procaccini, S. J. (2017). Clinical supervision in speech-language pathology and audiology in the United States: Development of a professional specialty. *The Clinical Supervisor*, 36(2), 161-181.
18. Ford, K. and Jones, A. (1987) Student Supervision. London : Macmillan.
19. Holloway E. L. Johnston R. (1985) Group supervision: Widely practiced but poorly understood. *Counselor Education and Supervision*, 24(4): 332-340.
20. Lewis, A., & MacDonald, J. (2017). Supervision: Vital for speech-language pathology. *Journal of Clinical Practice in Speech-Language Pathology*, 19(2).
21. Lindblad, T. L. (2021). Ethical considerations in clinical supervision: Components of effective clinical supervision across an interprofessional team. *Behavior Analysis in Practice*, 14(2), 478-490.
22. O'Connor, L. (2008). A look at supervision in the 21st century. *The ASHA Leader*, 13(5), 14-18.
23. Pettes, D. (1979) Staff and Student Supervision. London : George, Alien and Unwin.
24. Powell D. J. (1989) Clinical supervision: A ten year perspective. *The Clinical Supervisor*, 7(2/3)